

**ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ДЕРЖАВНИХ
ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ**

**Інформація
про діяльність Полтавського обласного центру
перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів
державної влади, органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ і організацій у 2017 році та пріоритетні
напрями роботи на 2018 рік**

I. Інформація

про діяльність Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій у 2017 році

Відповідно до Законів України «Про державну службу», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про об'єднання територіальних громад», Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, Указу Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012 «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки», Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 474-р «Деякі питання реформування державного управління України», постанов Кабінету Міністрів України від 7 липня 2010 року № 564 «Про затвердження Положення про систему підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», від 16 грудня 2004 року № 1681 «Про центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій» (зі змінами), від 14 липня 1999 року № 1262 «Про фінансове забезпечення підготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування та органів військового управління Збройних Сил» (зі змінами), розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року № 688-р «Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2017 року № 275-р інших нормативно-правових актів органів влади, робота Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій (далі – Центр) у 2017 році була направлена на виконання статутних завдань діяльності закладу в рамках реалізації стратегічних напрямів розвитку державної служби, служби в органах місцевого самоврядування щодо підвищення рівня професійної компетентності працівників органів влади на регіональному рівні.

Штатна чисельність працівників Центру - 12 одиниць. Структура закладу включає 2 відділи (навчально-методичний та навчально-організаційний) бухгалтерську службу та кабінет інформаційно-комп'ютерних технологій.

Матеріальна база закладу дозволяє забезпечувати підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування Полтавської області на належному рівні. Для забезпечення підвищення кваліфікації Центр має 274,3 кв.м. аудиторних приміщень на 140 місць, комп'ютерний клас на 10 місць, адміністративні та методичні кабінети, загальна

площа яких складає 108,5 кв.м. За погодженням із обласною державною адміністрацією та обласною радою заклад також має можливість використовувати для проведення навчальних заходів актовий зал на 400 місць, бібліотеку із читальним залом загальною площею 496.2 кв. м., які знаходяться за однією адресою з Центром у приміщенні, що належить Управлінню майном Полтавської обласної ради.

У 2017 році до проведення занять у Центрі на погодинній основі залучалися 155 викладачів, з них докторів наук – 9 осіб, кандидатів наук – 24 особи, викладачів – практиків, які працюють в органах державної влади та місцевого самоврядування, представників громадських організацій – 124 особи.

1. Організація навчання в рамках виконання планів-графіків підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади та посадових осіб місцевого самоврядування на 2017 рік.

Впродовж звітнього періоду навчання державних службовців здійснювалося відповідно до Плану – графіка підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади, працівників міськрайвиконкомів на 2017 рік, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 28 грудня 2016 року № 632 «Про підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади, працівників міськрайвиконкомів на базі Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій у 2017 році».

Навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад відбувалося на виконання Розділу I Заходів Програми розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області на 2016 – 2017 роки, затвердженої рішенням другої сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання від 24 грудня 2015 року № 22 «Про Програму розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області на 2016 – 2017 роки» (зі змінами) та відповідно до Плану - графіка підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування IV-VII категорій посад, депутатів місцевих рад на 2017 рік.

Навчання державних службовців територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади та працівників підприємств, установ і організацій здійснювалася відповідно до укладених угод.

Плани графіки підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування на 2017 рік сформовані Центром відповідно до потреб органів влади і місцевого самоврядування області у підвищенні кваліфікації кадрів та в установленому порядку погоджені із замовниками навчання (обласною державною адміністрацією та обласною радою) і Національним агентством України з питань державної служби.

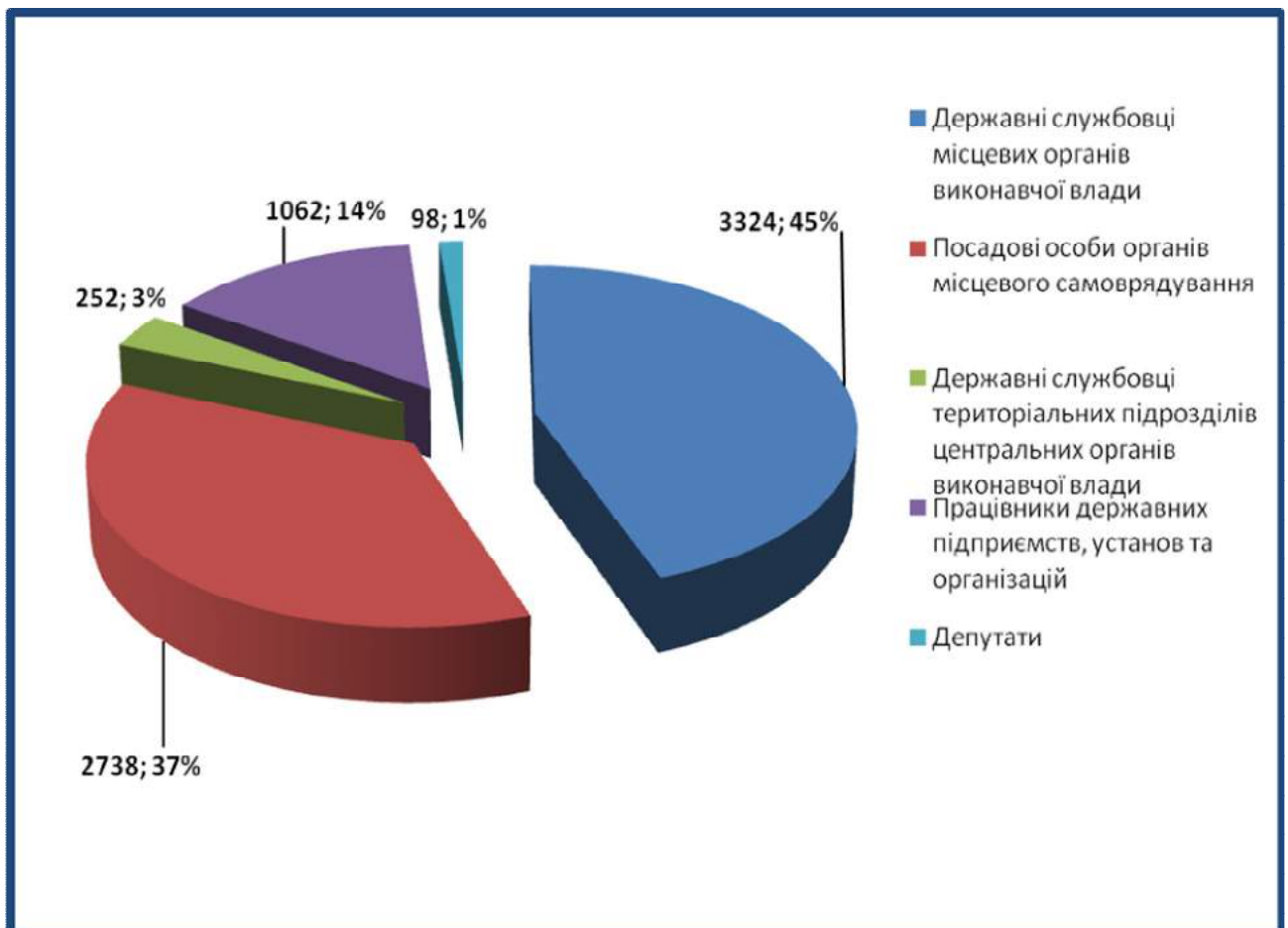
Підвищення кваліфікації здійснювалося відповідно до пріоритетних напрямів державної політики, на виконання нормативно-правових актів органів

влади, розпоряджень та доручень голів обласної державної адміністрації та обласної ради, заходів державних і регіональних програм.

Зміст програм підвищення кваліфікації формувався відповідно до навчальних потреб органів влади та місцевого самоврядування з урахуванням рекомендацій Нацдержслужби України, Національної академії державного управління при Президентові України та узгоджувався із замовниками навчання (обласною державною адміністрацією та обласною радою).

На базі Центру впродовж 2017 року проведено 184 навчальні заходи, з них 7 на госпрозрахунковій основі. У звітному періоді підвищили кваліфікацію 7480 осіб, з них:

- державних службовців органів виконавчої влади – 3576 осіб (у тому числі 3324 особи з числа державних службовців обласної та районних державних адміністрацій, працівників міськрайвиконкомів та 252 особи з числа державних службовців територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади);
- посадових осіб місцевого самоврядування – 2738 осіб;
- депутатів місцевих рад – 98 осіб;
- представників підприємств, установ і організацій – 1068 осіб.

Кількісні показники підвищення кваліфікації за 2017 рік

Інформація щодо виконання Центром планових показників підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади, працівників

міськрайвиконкомів та посадових осіб органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад на 2017 рік наведена у таблиці 1.

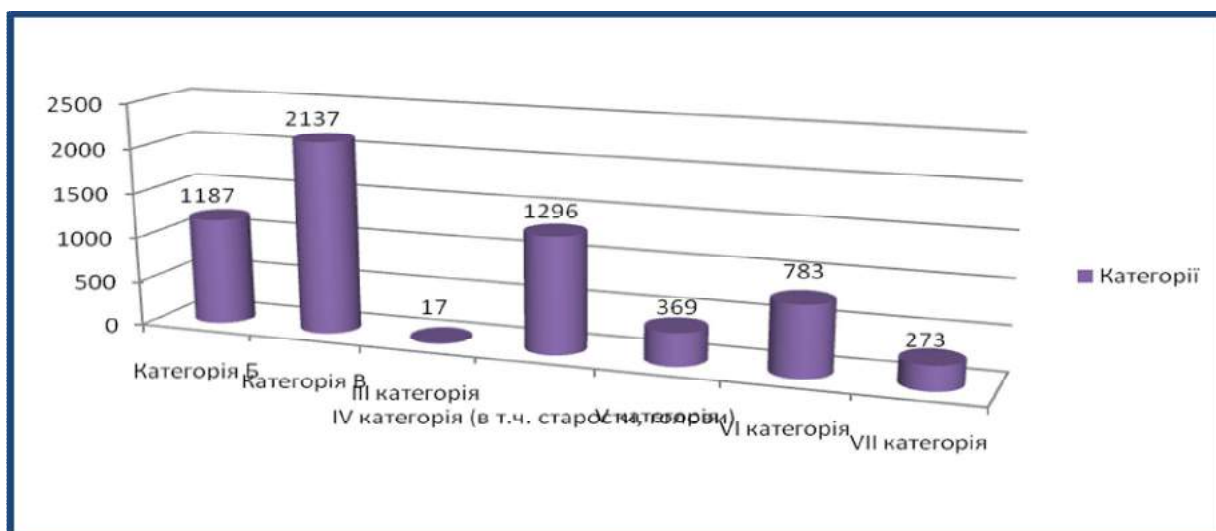
Таблиця 1.

Виконання планових показників підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади, працівників міськрайвиконкомів та посадових осіб органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад на 2017 рік

Категорія слухачів (відповідно до планів-графіків підвищення кваліфікації на 2017 рік)	Планові показники підвищення кваліфікації (кількість осіб)	Фактичні показники підвищення кваліфікації (кількість осіб)	Виконання планових показників (%)
Державні службовці органів виконавчої влади, працівники міськрайвиконкомів	1055	3576	339%
Посадові особи органів місцевого самоврядування IV-VII категорій посад, депутати місцевих рад	1150	2836	247%

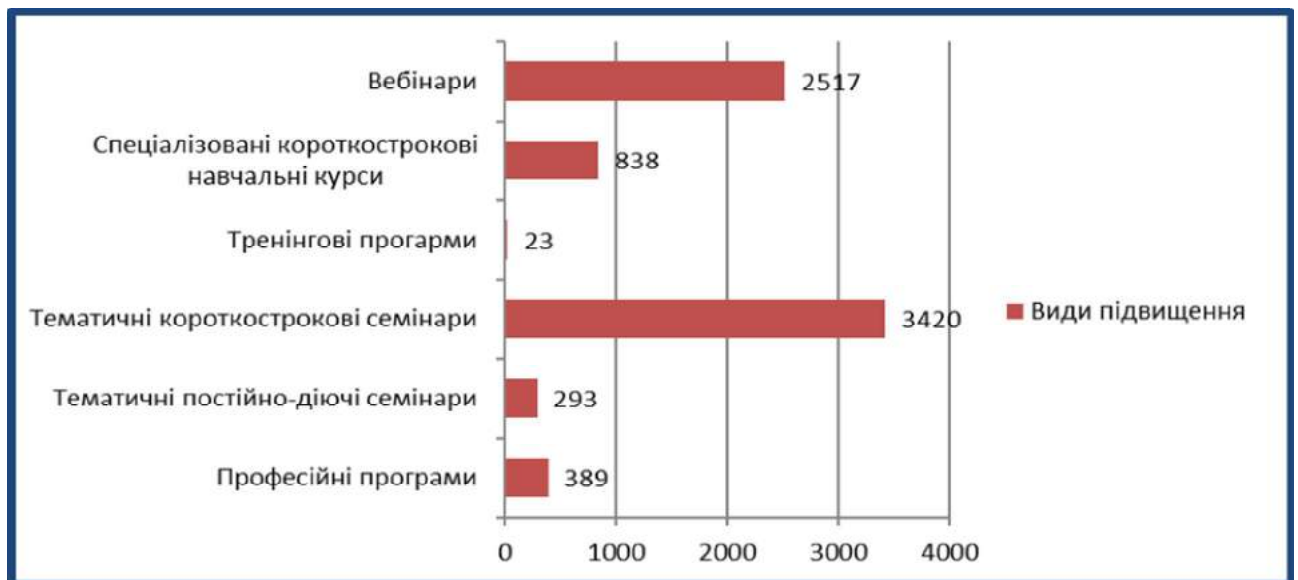
В розрізі категорій посад впродовж 2017 року на базі Центру підвищили кваліфікацію:

- державних службовців органів виконавчої влади категорії Б – 1262 особи;
- державних службовців органів виконавчої влади категорії В - 2314 осіб;
- посадових осіб органів місцевого самоврядування III категорії - 17 осіб;
- посадових осіб органів місцевого самоврядування IV категорії - 1296 осіб;
- посадових осіб органів місцевого самоврядування V категорії - 369 осіб;
- посадових осіб органів місцевого самоврядування VI категорії - 783 особи;
- посадових осіб органів місцевого самоврядування VII категорії - 273 особи.

Показники підвищення кваліфікації за категоріями посад

Відповідно до діючого законодавства у сфері державної служби та місцевого самоврядування, Розділу I Заходів Програми розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області на 2016 – 2017 роки, затвердженої рішенням другої сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання від 24 грудня 2015 року № 22 «Про Програму розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області на 2016 – 2017 роки» (зі змінами), планів – графіків підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування на 2017 рік, навчання на базі Центру здійснювалося за професійними програмами, програмами тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів, вебінарів, спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, за тренінговими програмами, за програмами підготовки та участі у Всеукраїнському щорічному конкурсі «Кращий державний службовець».

Показники підвищення кваліфікації в розрізі видів навчання

В розрізі видів навчання підвищення кваліфікації пройшли:

- за професійними програмами - 389 осіб, з них 264 державні службовці органів виконавчої влади та 125 посадових осіб органів місцевого самоврядування;
- за програмами тематичних постійно діючих семінарів - 293 особи, з них 201 державний службовець органів виконавчої влади, 20 посадових осіб місцевого самоврядування, 72 працівника підприємств, установ і організацій;
- за програмами тематичних короткострокових семінарів - 3420 осіб, з них 1347 державних службовців органів виконавчої влади, 1186 посадових осіб місцевого самоврядування, 68 депутатів місцевих рад, 819 працівників підприємств, установ і організацій;
- за тренінговими програмами – 23 посадові особи місцевого самоврядування.

В рамках навчальних програм підвищення кваліфікації впродовж 2017 року

також проведено ряд тренінгів тривалістю до 4 академічних годин, участь у яких взяли 1167 осіб, з них 375 посадових осіб органів місцевого самоврядування та 792 державні службовці.

- за програмами спеціалізованих короткострокових навчальних курсів - 838 осіб, з них 480 державних службовців органів виконавчої влади, 342 посадові особи місцевого самоврядування, 16 працівників підприємств, установ і організацій;

- за програмами вебінарів – 2517 осіб, з них 1284 державних службовців органів виконавчої влади, 1042 посадові особи місцевого самоврядування, 30 депутатів місцевих рад, 161 особа з числа працівників підприємств, установ і організацій.

2. Діяльність Центру на виконання нормативно-правових актів органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, розпоряджень і доручень голів обласної державної адміністрації та обласної ради, виконання заходів державних і регіональних програм.

Впродовж звітнього періоду Центром проведено наступну роботу на виконання нормативно-правових актів органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, розпоряджень і доручень голів обласної державної адміністрації та обласної ради, виконання заходів державних і регіональних програм.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 277 «Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації», розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 17 січня 2017 року № 21 «Про затвердження Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік» (п.10.6. Регіонального плану заходів) впродовж 2017 року Центром спільно з відділом управління персоналом обласної державної адміністрації, виконавчим апаратом обласної ради проведено 9 тематичних семінарів з питань вивчення та впровадження нового законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування.

Зокрема проведено семінари: «Актуальні питання державної кадрової політики», «Актуальні питання організації роботи з кадрами. Протидія корупції в органах місцевого самоврядування», 2 семінари «Організація атестації щодо вільного володіння державною мовою. Алгоритм дій», «Актуальні питання реалізації державної кадрової політики. Сучасні технології управління персоналом», «Актуальні питання реалізації державної кадрової політики», «Актуальні питання публічного управління, вивчення нового законодавства про публічну службу», «З питань функціонування державної служби, професійного розвитку, запобігання корупції та ведення документообігу в суді» (для працівників апарату Полтавського окружного адміністративного суду, 18 осіб).

Теми щодо актуальних питань реалізації державної кадрової політики, роботи з персоналом. Впровадження законодавства у сфері державної служби та

служби в органах місцевого самоврядування також включалися до програм підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування та державних службовців в рамках реалізації планів-графіків підвищення кваліфікації на 2017 рік.

Всього у 2017 році всього за даним напрямом підвищили кваліфікацію 458 осіб з числа керівників та працівників служб управління персоналом, осіб, відповідальних за роботу з персоналом в органах місцевого самоврядування, з них державних службовців органів виконавчої влади – 381 особа, представників місцевого самоврядування – 77 осіб.

На виконання Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 року № 642-р «Про підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування з питань запобігання і протидії проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування» Центром проведено 36 навчальних заходів, програми яких включали розгляд питань щодо запобігання та протидії проявам корупції в органах державної влади та в органах місцевого самоврядування. Кваліфікацію за даним напрямом підвищили 2408 осіб, з них 1739 державних службовців органів виконавчої влади та 654 посадові особи місцевого самоврядування та 15 працівників підприємств, установ і організацій.

Також, на виконання підпунктів 1, 2 пункту 13 розділу II «Запобігання корупції» Завдань і заходів з виконання Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 у 2017 році Центром проведено 13 спеціалізованих тренінгів з антикорупційної тематики. Учасниками навчальних заходів стали 740 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади – 529 осіб, посадових осіб місцевого самоврядування – 211 осіб.

На виконання заходів, визначених Указом Президента України від 16 листопада 2015 року № 641 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» з питань запровадження в установленому порядку кваліфікаційних вимог щодо володіння англійською мовою для відповідних посад державної служби, включення вивчення англійської мови до програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, впродовж 2017 Центром розроблено програму спеціалізованого короткострокового навчального курсу «Англійська мова професійного спрямування», за якою підвищили кваліфікацію 12 посадових осіб виконавчого апарату Полтавської обласної ради.

Також до навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади включалися практичні заняття «Розвиток англомовної комунікативної компетентності».

Всього у звітному періоді відбулося 6 навчальних заходів з питань вивчення англійської мови та розвитку англомовної комунікативної компетентності. Участь у навчаннях взяли 288 осіб, з них 250 державних

службовців органів виконавчої влади та 38 посадових осіб місцевого самоврядування.

На виконання пункту 3 статті 1 Указу Президента України від 20 лютого 2008 року № 146 **«Про деякі питання розвитку державної мовної політики»** Центром проведено навчання 9 груп слухачів за програмою спеціалізованого короткострокового навчального курсу «Ділове українське мовлення та документування управлінської діяльності. Е-урядування», 2 тематичні семінари та 20 практичних занять з питань реалізації державної мовної політики, ділового українського мовлення в рамках навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Кваліфікацію за даним напрямом підвищили 784 особи, з них 480 державних службовців органів виконавчої влади та 304 посадові особи органів місцевого самоврядування.

На виконання пункту 10 розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 березня 2010 року № 359-р **«Про затвердження плану заходів щодо детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення»** проведено 6 навчальних заходів, до програм яких входили питання щодо детінізації доходів і відносин у сфері зайнятості населення. Участь у даних навчаннях взяли 382 особи: державних службовців органів виконавчої влади – 303 особи, представників органів місцевого самоврядування - 79 осіб, з них 173 державні службовці та 53 посадові особи місцевого самоврядування, до функціональних обов'язків яких входять питання щодо детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2013 № 1072-р **«Про внесення змін до плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні»** та з метою підвищення рівня професійної компетентності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань впровадження електронного урядування теми з питань електронного урядування включалися до програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, які протягом 2017 року проходили підготовку на базі Центру.

Впродовж звітного періоду проведено 19 навчальних заходів, програми яких включали розгляд питань щодо впровадження електронного урядування. Участь у даних навчаннях взяли 1550 осіб, з них 916 державних службовців органів виконавчої влади, 603 посадові особи місцевого самоврядування, 23 депутати місцевих рад та 8 працівників підприємств, установ і організацій.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 вересня 2013 року № 717-р **«Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року»** відбулися у 2017 році за даним напрямом проведено 13 навчальних заходів, програми яких включали розгляд питань щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Участь у даних навчаннях взяли 426 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади - 312 осіб, посадових осіб

місцевого самоврядування - 91 особа, працівників підприємств, установ і організацій – 23 особи.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2012 року № 48689/1/1-12, розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 17 січня 2017 року № 21 «Про затвердження Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік» (п.10.16. Регіонального плану заходів) На базі Центру проведено 3 навчальних заходи для **керівників та адміністраторів Центрів надання адміністративних послуг** за програмою тематичного постійно діючого семінару «Державна політика та нормативне регулювання у сфері надання адміністративних послуг». Участь у навчаннях взяли 73 державні службовці органів виконавчої влади та 27 посадових осіб органів місцевого самоврядування, всього 100 осіб.

На виконання абзацу четвертого пункту 2 статті 11 Закону України від 25 грудня 2015 року № 922 «**Про публічні закупівлі**», пункту 19 Плану заходів щодо реалізації Стратегії реформування системи публічних закупівель, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 175 Центром протягом 2017 року проведено 4 навчальних заходи, до програм яких включалися питання щодо публічних закупівель. Участь у навчаннях взяли 140 осіб, з них державних службовців – 26 осіб, представників органів місцевого самоврядування – 114 осіб.

До програми підвищення кваліфікації сільських, селищних голів (42 особи) включено тему «Стратегія реформування системи публічних закупівель». Практичне заняття «Організація та здійснення публічних закупівель» включено до розкладу занять підвищення кваліфікації за професійною програмою бухгалтерів сільських, селищних голів (20 осіб).

Спільно з Департаментом фінансів Полтавської обласної державної адміністрації проведено тематичний короткостроковий семінар з питань ефективного врядування, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування для працівників фінансових органів області та об'єднаних територіальних громад (43 особи). Під час семінару розглянуто тему «Забезпечення якісної та ефективної роботи на Єдиному веб - порталі використання публічних коштів e-data.gov.ua».

Також питання щодо здійснення публічних закупівель розглядалися під час тематичного короткострокового семінару «Фінансова прозорість об'єднаних громад» для керівників фінансових відділів, головних бухгалтерів об'єднаних територіальних громад (35 осіб).

На виконання Указу Президента України від 24 вересня 2014 року № 744 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року «**Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності**», п.9 розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 23.12.2016 № 615 «Про стан військового обліку в області за 2016 рік та завдання на 2017 рік» Центром у співпраці з обласним військовим комісаріатом і обласною державною адміністрацією розроблено навчальну

програму та методичне забезпечення тематичного короткострокового семінару «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Практичні аспекти виконання Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Дотримання правил ведення військового обліку громадян України».

Впродовж 2017 року на базі Центру відбулися 2 тематичні короткострокові семінари «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Практичні аспекти виконання Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Дотримання правил ведення військового обліку громадян України» (взяли участь 83 особи, з них 45 державних службовців органів виконавчої влади та 38 посадових осіб місцевого самоврядування).

Практичні заняття «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі оборонної роботи», «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Мобілізаційна робота. Дотримання правил обліку ведення військового обліку громадян України» включалися до навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Всього у 2017 році на базі Центру проведено 5 навчальних заходів, до програм яких включено питання щодо захисту України, зміцнення її обороноздатності. Участь у даних навчаннях взяли 206 осіб, з них 111 державних службовців органів виконавчої влади та 95 посадових осіб місцевого самоврядування.

На виконання Указу Президента України від 03 грудня 2015 року № 678 **«Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю»**, пункту 6 плану заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1073, розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 23.12.2015 № 645 «Про затвердження Плану заходів щодо створення в області безбар'єрного життєвого середовища для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на 2016-2020 роки» у Центрі з 2015 року проводиться підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, посадових осіб органів місцевого самоврядування, працівників підприємств, установ і організацій за програмою спеціалізованого короткострокового навчального курсу «Українська жестова мова». Спільно з викладачем курсу Московець Н.О. розроблено відео посібник «Основи української жестової мови» та методичні матеріали для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування з історії становлення і розвитку жестової мови в Україні.

У 2017 році за програмою спеціалізованого короткострокового навчального курсу «Українська жестова мова» підвищили кваліфікацію 2 групи слухачів (всього 28 осіб, з них 16 працівників територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та 12 посадових осіб виконавчого апарату Полтавської обласної ради).

Впродовж звітнього періоду відбулися 2 тематичні короткострокові семінари на тему: «Актуальні питання державного управління і реалізації чинного законодавства України у сфері вимог «Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю» - проблема безбар'єрності». Участь у семінарах взяла 201 особа, у тому числі: державних службовців органів виконавчої влади – 21 особа, представників місцевого самоврядування – 43 особи, працівників підприємств, установ і організацій – 137 осіб.

Центром спільно з Департаментом соціального захисту населення Полтавської обласної державної адміністрації проведено вебінар на тему: «Зміни в чинному законодавстві щодо забезпечення санаторно-курортним лікуванням осіб з інвалідністю та учасників АТО», учасниками якого стали 70 державних службовців органів виконавчої влади.

Тема «Активізація роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю» включалася до програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Всього впродовж 2017 року Центром проведено 12 навчальних заходів з питань забезпечення дотримання прав людей з інвалідністю. Кваліфікацію за даним напрямом підвищили 516 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади – 324 особи, представників місцевого самоврядування – 55 осіб, працівників підприємств, установ і організацій – 137 осіб.

На виконання пунктів 29 та 107 **Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини** на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393, заходів Програми правової освіти населення області на 2016 - 2020 роки, затвердженої рішенням Полтавської обласної ради сьомого скликання від 29 квітня 2016 року № 91 Центром спільно з Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області проведено 11 виїзних тематичних короткострокових семінарів на тему «Актуальні питання розвитку правової спроможності територіальних громад на Полтавщині», до програм яких входив розгляд питань щодо захисту прав людини, протидії дискримінації.

Учасниками даних заходів стали 669 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади – 134 особи, 259 посадових осіб місцевого самоврядування, 18 депутатів місцевих рад, 258 осіб працівників підприємств, установ і організацій.

До програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування включалися теми: «Правове забезпечення дотримання прав людини в Україні: вітчизняний та міжнародний досвід», «Реалізація соціальної політики держави у Полтавській області. Допомога внутрішньо переміщеним особам. Надання соціальних допомог, пільг, субсидій, соціальних гарантій», «Діяльність органів місцевого самоврядування щодо надання безоплатної правової допомоги та механізм реалізації права на безоплатну вторинну правову допомогу. Допомога учасникам АТО та

внутрішньо переміщеним особам», «Недопущення дискримінації та захист персональних даних» та інші.

Всього у 2017 році Центром проведено 40 навчальних заходів, програми яких включали розгляд питань щодо дотримання прав людини. Недопущення дискримінації, розвитку громадянських компетентностей. Участь у навчаннях взяли 1058 осіб, з них 398 державних службовців органів виконавчої влади, 384 посадові особи органів місцевого самоврядування, 18 депутатів місцевих рад, 258 працівників підприємств, установ і організацій.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 11 лютого 2016 року № 103 **«Про затвердження плану заходів із запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»** на базі Центру в рамках підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування відбулися 6 навчальних заходів, програми яких включали питання щодо запобігання і протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Участь у навчаннях взяли 227 осіб, з них 209 державних службовців органів виконавчої влади та 18 посадових осіб місцевого самоврядування.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 111 **«Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року»** у 2017 році на базі Центру відбулися 6 навчальних заходів, в ході яких розглядалися проблеми протидії торгівлі людьми (взяли участь 215 осіб, з них 150 державних службовців органів виконавчої влади, 43 посадові особи місцевого самоврядування, 22 особи з числа працівників підприємств, установ і організацій).

На виконання абзацу 10 пункту 4 Плану заходів на 2017 рік, **спрямованих на активізацію реформування місцевого самоврядування та державну підтримку добровільного об'єднання територіальних громад**, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 682, розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 17 січня 2017 року № 21 **«Про затвердження Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік»** (п.10.1. Регіонального плану заходів) Центром спільно з Департаментом фінансів обласної державної адміністрації проведено 10 навчальних заходів, з них 8 тематичних короткострокових семінарів з питань щодо децентралізації фінансової системи, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування, підготовки та виконання місцевих бюджетів. Зокрема проведено семінари «Ефективне врядування. Зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.(забезпечення якісної та ефективної роботи на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів e-data.gov.ua)», «Програмно-цільове бюджетування в умовах децентралізації влади», «Організація бюджетного планування в новостворених ОТГ», «Фінансова прозорість об'єднаних громад».

В рамках професійних програм підвищення кваліфікації начальників фінансових відділів, головних бухгалтерів об'єднаних територіальних громад, бухгалтерів сільських та селищних рад проведено заняття «Фінансові основи функціонування органів місцевого самоврядування в Україні: вітчизняний та міжнародний досвід», «Фінансова децентралізація. Зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування», «Децентралізація фінансової системи. Бюджетно-податкова політика України, контроль за дотриманням бюджетного законодавства. Практичні аспекти обслуговування місцевих бюджетів».

Участь у навчаннях взяли 470 осіб, з них 307 посадових осіб місцевого самоврядування, 128 державних службовців органів виконавчої влади - працівників фінансової сфери, 35 депутатів місцевих рад.

На виконання п.10.2. Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік впродовж 2017 року Центром проведено 4 тематичні короткострокові семінари на тему «Стратегічне управління та проектний менеджмент в органах влади та місцевого самоврядування». Участь у семінарах взяли 90 осіб, з них 55 посадових осіб місцевого самоврядування та 35 державних службовців органів виконавчої влади.

Спільно з Полтавською обласною радою проведено 7 тематичних короткострокових семінарів з питань підготовки інвестиційних проектів, розвитку територіальних громад, проектних можливостей територіальних громад, впровадження Бюджету участі Полтавської області. Участь у навчаннях взяли 274 особи, з них посадових осіб місцевого самоврядування – 164 особи, депутатів місцевих рад – 45 осіб, працівників підприємств, установ і організацій – 65 осіб.

Також за участі Центру проведено тренінговий курс «Управління проектами. Проектний підхід у публічному адмініструванні» для посадових осіб виконавчого комітету Полтавської міської ради (22 особи).

На виконання п.10.5. Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік 31.03.2017 на базі Центру проведено тематичний короткостроковий семінар для посадових осіб органів місцевого самоврядування «Здійснення нотаріальних дій. Реалізація та захист прав і свобод людини і громадянина у місцевому самоврядуванні». Участь у навчальному заході взяла 41 посадова особа органів місцевого самоврядування.

Впродовж 2017 року спільно з Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області проведено 12 виїзних тематичних короткострокових семінарів «Актуальні питання розвитку правової спроможності територіальних громад на Полтавщині». Участь у навчальних заходах взяли 669 осіб, з них 134 особи з числа державних службовців органів виконавчої влади, 259 посадових осіб місцевого самоврядування, 18 депутатів місцевих рад, 258 працівників підприємств, установ і організацій.

Теми з питань правової спроможності територіальних громад, впровадження нового законодавства про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування, захисту прав і свобод людини і громадянина також включалися до навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Всього у 2017 році кваліфікацію за даним напрямом підвищили 1058 осіб, з них 398 державних службовців органів виконавчої влади, 384 посадові особи місцевого самоврядування, 18 депутатів місцевих рад, 258 працівників підприємств, установ і організацій.

На виконання п.10.17. Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік Центром спільно з Полтавським регіональним відділенням Асоціації міст України в рамках реалізації Програми «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС) проведено 2 тематичні короткострокові семінари з питань щодо управління спільною комунальною власністю територіальних громад: «Актуальні питання управління спільною комунальною власністю територіальних громад. Сучасний стан житлово-комунального господарства» для посадових осіб органів місцевого самоврядування, керівників підприємств, установ і організацій житлово - комунальної сфери (47 осіб)

Практичне заняття «Актуальні питання управління спільною комунальною власністю територіальних громад» проведено також в рамках професійної програми підвищення кваліфікації сільських, селищних голів (42 особи).

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 червня 2015 року № 575-р **«Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки»** до професійних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування включено модуль «Реалізація регіональної інноваційної політики».

Центром розроблено програми тематичних короткострокових семінарів «Стратегічне управління та проектний менеджмент в органах державної влади та органах місцевого самоврядування».

Всього у 2017 році за даним напрямом підвищили кваліфікацію особи, з них державних службовців органів виконавчої влади – 105 осіб, посадових осіб місцевого самоврядування – 295 осіб, працівників підприємств, установ і організацій – 53 особи.

На виконання Закону України **«Про співробітництво територіальних громад»**, доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово – комунального господарства України до листа Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування від 02 липня 2015 року № 04-14/9-3399 **«Щодо питання міжмуніципального співробітництва»**, рекомендацій круглого столу з питань реалізації Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 06 липня 2016 року, протокол № 50, розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 17 січня

2017 року № 21 «Про затвердження Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік» (п.10.10, 10.11. Регіонального плану дій) на базі Полтавського ЦППК у співпраці з Центром сприяння розвитку співробітництва територіальних громад, ресурсним центром з питань міжмуніципального співробітництва при Всеукраїнській асоціації сільських та селищних рад, Головним управлінням Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Полтавській області, Асоціації цивільного захисту за підтримки Проекту «Реформа управління на сході України», що виконується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH проводилося підвищення кваліфікації в рамках 2 спеціалізованих короткострокових навчальних курсів з дистанційною складовою «Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС)» - для посадових осіб місцевого самоврядування, державних службовців районних державних адміністрацій (95 осіб) та «Реформування системи цивільного захисту в умовах децентралізації та розвиток місцевої пожежної охорони. Спеціальна підготовка працівників місцевої пожежної охорони» - для працівників місцевої і добровільної пожежної охорони (159 осіб).

6 листопада 2017 року відбувся заключний семінар для слухачів курсу. Організаторами навчального заходу виступили Полтавський ЦППК, Проект «Реформа управління на сході України», що виконується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та Центр сприяння розвитку співробітництва територіальних громад.

11 грудня 2017 року директор Полтавського ЦППК Осипенко Наталія Михайлівна взяла участь у форумі «Розвиток місцевої пожежної охорони в умовах децентралізації та розвитку міжмуніципального співробітництва». Під час форуму присутні обговорили розвиток місцевої пожежної охорони в умовах децентралізації та розвитку співробітництва територіальних громад, розглянули перші результати проведеної роботи на території Полтавщини. Також, більш детально ознайомилися з досвідом роботи в реалізації реформи місцевого самоврядування та впровадженні проектів місцевого розвитку, досвідом роботи з організації навчання з питань розвитку місцевої пожежної охорони.

Всього у 2017 році в рамках реалізації навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування Центром проведено 48 навчальних заходів, програми яких включали розгляд питань щодо міжмуніципального співробітництва. За даним напрямом підвищили кваліфікацію 1773 особи, з них державних службовців органів виконавчої влади – 557 осіб, представників органів місцевого самоврядування – 853 особи, 44 особи з числа депутатів місцевих рад, працівників підприємств, установ і організацій - 319 осіб.

На виконання п.11. **Плану заходів щодо реалізації в області Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні у 2017 році** спільно з Департаментом інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації проведено тематичні короткострокові семінари, зокрема: «Громадянське суспільство в

Україні. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з громадськістю» (для державних службовців органів виконавчої влади, 41 особа), «Відкритість та прозорість органів державної влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації» (для державних службовців органів виконавчої влади, 42 особи), вебінар «Громадянське суспільство в Україні. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з громадськістю» (для посадових осіб апаратів районних рад, 29 осіб), круглий стіл «Актуальні питання розвитку Полтавського району та оцінка реалізації державних реформ на місцевому рівні» за участю посадових осіб місцевого самоврядування, експертів району за сферами діяльності а також представники Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації.

Теми «Взаємодія органів влади та громадянського суспільства». «Розвиток комунікативних компетенцій посадовців. Співпраця та налагодження взаємодії», «Відкритість та прозорість органів державної влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації» також включалися до навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Участь у навчаннях взяли 362 особи з числа державних службовців та представників місцевого самоврядування.

На виконання Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847 «**Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони**» у 2017 році на базі Центру в рамках навчальних програм підвищили кваліфікацію з питань взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю в процесі формування та реалізації державної політики, в тому числі на регіональному рівні 1095 осіб, з них 419 державних службовців органів виконавчої влади, 526 посадових осіб місцевого самоврядування, 30 депутатів місцевих рад, 120 працівників підприємств, установ і організацій.

На виконання п.17 Плану заходів щодо реалізації **Концепції вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017 рік**, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 року № 308, розпорядження голови Полтавської обласної державної адміністрації від 17 січня 2017 року № 21 «Про затвердження Регіонального плану заходів, спрямованих на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад Полтавської області на 2017 рік» (п.10.8 Регіонального плану заходів) 17.05.2017 - 18.05.2017 на базі Центру проведено тематичний короткостроковий семінар «Стратегічне планування розвитку громад, залучення інвестицій та налагодження співпраці з бізнес-структурами з урахуванням європейського досвіду» для посадових осіб виконавчих комітетів місцевих рад, голів об'єднаних територіальних громад, сільських, селищних голів, депутатів місцевих рад (41 особа).

22.09.2017 проведено тематичний короткостроковий семінар «Інвестиційно-інноваційна політика України в умовах інтеграції до ЄС» для державних службовців органів виконавчої влади (28 осіб).

Також тема «Європейська та євроатлантична інтеграція України» включалася до професійних програм підвищення кваліфікації, програм тематичних короткострокових та тематичних постійно діючих семінарів.

Впродовж 2017 року за цим напрямом підвищили кваліфікацію 425 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади – 294 особи, представників органів місцевого самоврядування - 131 особа.

На виконання Указу Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580 **«Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки»** 25 жовтня на базі Полтавської обласної державної адміністрації спільно з відділом управління персоналом апарату ОДА проведено тематичний короткостроковий семінар «Формування регіонального лідера – управлінця. Залучення молоді до державної служби» для студентів випускних курсів вищих навчальних закладів м. Полтави (32 особи).

Тематичні дискусії «Забезпечення реалізації державної політики в молодіжній сфері, в галузі освіти, охорони здоров'я та культури. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді» входили до навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Всього з початку 2017 року Центром проведено 5 навчальних заходів, програми яких включали питання щодо національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Участь у даних навчаннях взяли 177 осіб, з них державних службовців органів виконавчої влади – 81 особа, представників органів місцевого самоврядування – 64 особи, студентів випускних курсів вищих навчальних закладів м. Полтави - 32 особи

Інформація про кількісні показники підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на базі Центру у 2017 році за категоріями посад та за видами навчання наведена у Додатку 1.

3. Навчально-методична робота Центру у 2017 році

Упродовж 2017 року навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування Полтавської області здійснювалося відповідно до розроблених Центром та погоджених із замовниками навчання професійних програм, програм тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів. Змістове наповнення навчальних програм підвищення кваліфікації відповідало вимогам Національного агентства з питань державної служби та регіональним потребам. Зокрема, всі програми підвищення кваліфікації були спрямовані на виконання нормативних документів вищих органів влади та мали за мету розвиток професійних компетентностей публічних службовців регіону в сфері державного управління, реформування та розвитку місцевого самоврядування, децентралізації влади. Ураховуючи методичні рекомендації Національного агентства України з питань державної служби, й на виконання нормативно-

правових актів Президента України та Кабінету Міністрів України, для проведення занять було оновлено методичне забезпечення.

Зважаючи на характерні риси та особливості дорослої аудиторії – державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування – досягти мети підвищення кваліфікації можливо за умови дотримання системного підходу до організації та методичного забезпечення навчального процесу. Так, впродовж звітнього періоду працівниками закладу розроблено програми, навчально-тематичні плани, розклади занять, методичні матеріали для кожної групи слухачів. Зокрема, працівниками Центру у співпраці з науковцями вищих навчальних закладів та керівниками органів виконавчої влади області розроблені мультимедійні презентації (практично до кожної теми занять).

Центром розроблено і видано 3 навчальні посібники та 15 методичних рекомендацій. Перелік методичних розробок Центру за 2017 рік наведено у додатку.

Значна увага працівниками Центру зосереджувалася на розробці навчальних програм, що є основою організації навчального процесу. Тематика короткострокових семінарів відповідала потребам замовників навчання – органів публічної влади Полтавської області та була спрямована на реалізацію пріоритетних завдань Уряду, зокрема, щодо децентралізації влади в Україні. Змістове наповнення програм слугувало вивченню сучасних актуальних правових, економічних, соціальних, політичних питань в умовах реформування державного управління, місцевого самоврядування та мало за мету сприяти розвитку професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо стратегічного розвитку територій.

Протягом 2017 року Центром розроблено 37 програм тематичних короткострокових семінарів, зокрема: «Стратегічне управління та проектний менеджмент в органах влади», «Етичні засади державної служби. Антикорупційна політика держави. Протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом», «Здійснення нотаріальних дій. Реалізація і захист прав і свобод людини і громадянина у місцевому самоврядуванні», «Актуальні питання реалізації державної кадрової та антикорупційної політики», «Громадянське суспільство в Україні. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з громадськістю», «Стратегічне планування розвитку громад, залучення інвестицій та налагодження співпраці з бізнес-структурами з урахуванням європейського досвіду» та інші. Перелік програм, розроблених Центром у 2017 році наведено у додатку.

2017 рік позначився проведенням вебінарів, навчальних курсів із дистанційними складовими. У центрі впроваджено систему дистанційного навчання з використанням модульного об'єктно-орієнтованого середовища дистанційного навчання Moodle.

У співпраці з Центром сприяння розвитку співробітництва територіальних громад, ресурсним центром з питань міжмуніципального співробітництва при Всеукраїнській асоціації сільських та селищних рад та за підтримки Проекту Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ) Полтавським

ЦППК підготовлено програми та методичне забезпечення дистанційних складових спеціалізованих короткострокових навчальних курсів «Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС)» та «Реформування системи цивільного захисту в умовах децентралізації та розвитку місцевої пожежної охорони. Спеціальна підготовка працівників місцевої пожежної охорони», зокрема укладено глосарії; списки рекомендованої літератури; перелік тем курсу; лекції до тем; презентації та тести до тем.

Також підготовлено програму та методичне забезпечення спеціалізованого короткострокового навчального курсу з дистанційною складовою «Ділове українське мовлення та документування управлінської діяльності. Е-урядування».

Актуальним для Центру залишається питання добору якісного професорсько-викладацького складу. Так, протягом 2017 року слухачі Центру мали можливість зустрітися з керівництвом області. У навчальному процесі взяли участь голова обласної ради, заступники голови облдержадміністрації та обласної ради, керівники відділів апарату облдержадміністрації (насамперед, організаційного, юридичного, загального, контролю, роботи зі зверненнями громадян, інформаційно-комп'ютерного забезпечення), виконавчого апарату обласної ради, обласних департаментів, управлінь та організацій.

Крім того, для 2017 року характерне залучення до викладання в Центрі експертів Центру розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області. Із слухачами ділилися досвідом радник з питань розвитку територій Панков О.Б., радник з питань регіонального розвитку Штефан В.Г., радник з питань децентралізації фінансової системи Паутова Т.М., радник з питань децентралізації Ісип О.М.

Загалом, у 2017 році до роботи в Центрі залучалося 155 викладачів. Із них: 9 докторів наук, 22 кандидатів наук, 124 особи з числа фахівців-практиків з досвідом роботи в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Питання розвитку персоналу Центру, підвищення рівня професійних компетентностей фахівців, у тому числі і керівництва закладу, є і залишаються пріоритетними в діяльності Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій.

Впродовж 2017 року працівники Центру взяли участь у 8 науково-практичних та науково-методичних конференціях:

- Науково-практична конференція в рамках проекту «Розбудова спроможності державної служби. Управління змінами для підтримки реформ в Україні» – 2-3 березня (м. Київ);
- Науково-практична конференція «Староста – лідер, адміністратор, представник інтересів територіальної громади» – 27-28 березня (м. Дніпро);
- Щорічна науково-практична конференція «Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності» – 26 травня (м. Київ);

- IX щорічні Рішельєвські академічні читання на тему «Професійна підготовка та розвиток державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: виклики, завдання, перспективи» – 19-24 вересня (м. Одеса);
- Всеукраїнська науково-практична конференція «Розвиток місцевого самоврядування. Становлення інституту старости» – 25-29 жовтня (м. Хмельницький);
- Муніципальні читання імені Антона Кохановського (міжнародна наукова конференція) «Місьцеве самоврядування в умовах системних реформ» – 14-17 листопада (м. Чернівці);
- II Всеукраїнська науково-практична конференція «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти» – 23 листопада (м. Полтава);
- VI Науково-практична конференція «Розумовські зустрічі» – 14-15 грудня 2017 року (м. Чернігів).

Також підготовлено тези доповіді «Нові підходи до розвитку правових компетентностей публічних службовців» на II Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти».

Упродовж року працювала навчально-методична рада Центру, на якій обговорювалися основні напрями діяльності навчального закладу, розглядалися та затверджувалися програми тематичних семінарів, нові навчально-методичні матеріали: збірники, посібники, робочі зошити, тести.

4. Моніторинг якості навчального процесу

З 2008 року в Центрі впроваджено систему управління якістю, відповідно до якої та з метою забезпечення практичної спрямованості підвищення кваліфікації, підвищення ефективності навчального процесу та максимального наближення змісту навчання до потреб слухачів спільно з відділом управління персоналом апарату обласної державної адміністрації, виконавчим апаратом обласної ради, органами місцевого самоврядування та районними державними адміністраціями проводиться вивчення та аналізування навчальних потреб у підвищенні кваліфікації.

Під час проходження навчання здійснюється моніторинг якості навчального процесу шляхом узагальнення вихідних анкет слухачів, їх зауважень та пропозицій щодо форм та змісту підвищення кваліфікації.

У 2017 році Під час навчання за професійними програмами слухачі проходили вихідне анкетування двічі (за результатами кожної сесії). Впродовж звітного періоду анкетування пройшли 1270 осіб з числа державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Нижче наведені узагальнені результати моніторингу якості навчального процесу в Центрі за 2017 рік в розрізі питань анонімної вихідної анкети:

1. Чи задоволені слухачі в цілому проведеним навчанням?

2. Яку користь від навчання бачать слухачі для себе?

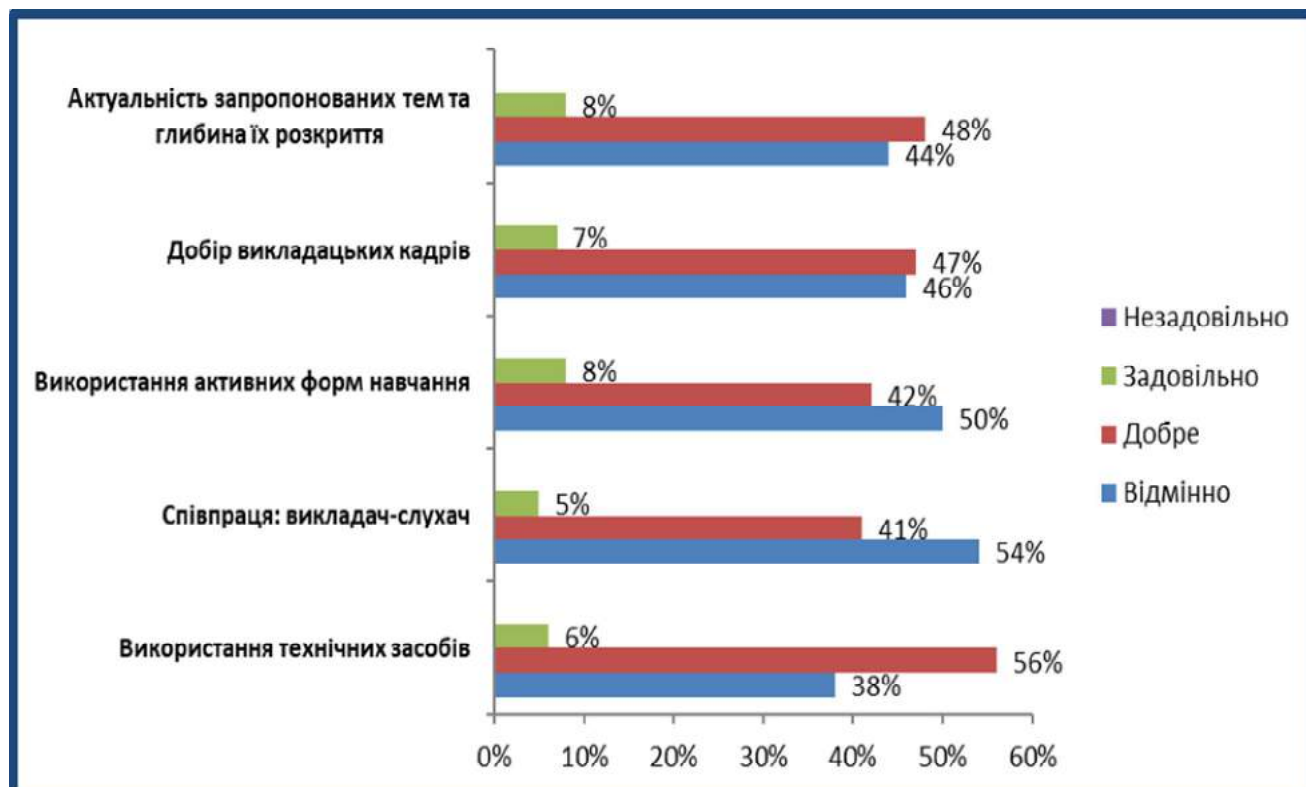
На запитання анкети «Яким формам навчальних занять Ви надаєте перевагу?» відповіді посадовців розподілилися так:

Державні службовці місцевих органів виконавчої влади в цілому дали таку оцінку методичного та організаційного забезпечення навчального процесу:

Посадові особи органів місцевого самоврядування оцінили **методичне та організаційне забезпечення навчального процесу** наступним чином:

II. Пріоритетні напрями роботи

Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій на 2018 рік

Пріоритетними напрямами роботи Центру на 2018 рік визначено:

- посилення взаємодії з Полтавською обласною державною адміністрацією, Полтавською обласною радою, Міжрегіональним управлінням Нацдержслужби у Полтавській та Кіровоградській областях, Центром розвитку місцевого самоврядування у Полтавській області, Полтавською обласною Асоціацією органів місцевого самоврядування, Полтавським регіональним відділенням Асоціації міст України, Полтавським регіональним відділенням Асоціації об'єднаних територіальних громад, Полтавським регіональним відділенням Всеукраїнської Асоціації сільських та селищних рад, вищими навчальними закладами, громадськими організаціями, об'єднаними територіальними громадами, Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, громадськими організаціями в частині вивчення потреб у підвищенні кваліфікації та організації проведення спільних навчальних заходів;

- організація на замовлення органів влади, навчальних заходів з актуальних питань публічного управління, зміст яких побудовано на засадах практико-орієнтованого підходу та спрямовано на реалізацію завдань Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, демократичного врядування, лідерства, регіональної політики, фінансової децентралізації та бюджетно-податкової політики, економічної та соціально-гуманітарної політики, стратегічного управління, проектного менеджменту, електронного врядування тощо;

- надання консультаційно-методичної та організаційної допомоги в навчанні посадовців шляхом проведення виїзних практичних занять, виїзних тематичних семінарів, вивчення кращих практик управлінської діяльності регіону;

- впровадження ефективних технологій навчання дорослих з метою розвитку знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного виконання завдань професійної діяльності, формування в управлінців державницького світогляду, громадянських компетентностей, правосвідомості та професійної етики;

- забезпечити розроблення та виконання навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування спільно з апаратом та структурними підрозділами Полтавської обласної державної адміністрації, виконавчим апаратом обласної ради, Полтавським підрозділом Центру розвитку місцевого самоврядування, територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади з метою максимального наближення змісту навчання до реальних потреб органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

- посилення співпраці з Національною академією державного управління при Президенті України, її регіональними інститутами, Інститутом підвищення кваліфікації керівних кадрів, вищими навчальними закладами міста Полтави, закладами системи підвищення кваліфікації з метою обміну досвідом, проведення спільних навчальних заходів, розробки методичного забезпечення, залучення до проведення занять у Центрі найкращих викладачів;

- запровадження технології змішаного навчання при підвищенні кваліфікації за професійними програмами, програмами тематичних семінарів та спеціалізованих короткострокових навчальних курсів шляхом поєднання традиційного очного навчання із застосуванням елементів дистанційної освіти з метою забезпечення безперервності та мобільності навчання, економії бюджетних коштів;

- організація тренінгів, семінарів, „круглих столів”, вебінарів, відео лекцій, відео конференцій, тематичних короткострокових семінарів за допомогою сервісу мережі Internet Skype;

- застосовування інноваційних освітніх технологій, ширше впровадження інформаційно-комп’ютерних технологій у навчальний процес, з метою створення

умов для безперервного професійного розвитку державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування області;

- досягнення високої якості методичного забезпечення навчального процесу, розширення видавничої бази Центру з метою забезпечення слухачів роздатковими та методично-інформаційними матеріалами створення належних умов для навчання;

- поповнення бібліотеки Центру літературою з питань державного управління, місцевого самоврядування, інших актуальних питань;

- розширення співробітництва з територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями в частині вивчення потреб у підвищенні кваліфікації, надання освітніх послуг, у тому числі на госпрозрахунковій основі;

- налагодження міжнародного співробітництва з питань підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;

- модернізація та забезпечення функціонування офіційного Web-сайту Центру, висвітлення на ньому інформації щодо діяльності Центру;

- співпраця із замовниками навчання щодо матеріального та фінансового забезпечення діяльності Центру.

Директор

Н.М.Осипенко

Рябцева Ю.М.

60-97-32

Дорошенко Л.В.

60-97-19

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТКА

про підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, працівників підприємств, установ і організацій у Полтавському обласному центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій у 2017 році

I. Чисельність викладачів, які беруть участь у процесі підвищення кваліфікації, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування:					
Всього:		155			
Штатний склад:		-			
Сумісники:		-			
Погодинники:		155			
В тому числі:					
Доктори наук (всього/ штатн. склад)		9/-			
Кандидати наук (всього/ штатн. склад)		24/-			
Працівники органів влади (всього)		124			
II. Навчально-методичні матеріали, розроблені навчальним закладом за 2017 рік (кількість), перелік надати окремим додатком:					
навчальні програми за основними видами підвищення кваліфікації		37			
підручники і навчальні посібники		3			
інші навчально-методичні матеріали		15			
III. Чисельність осіб, які підвищили кваліфікацію за категоріями		Показники за 2017 рік			
		Державні службовці	Посадові особи місцевого самоврядування	Депутати місцевих рад	Працівники підприємств, установ і організацій
3.1.	Всього, з них за категоріями:	3576	2738	98	1068
	III категорія	-	17	-	-
	IV категорія	-	1296	-	-
	V категорія	-	369	-	-
	VI категорія	-	783	-	-
	VII категорія	-	273	-	-
	категорія А	-	-	-	-
	категорія Б	1262	-	-	-
	категорія В	2314	-	-	-
3.2.	за професійними програмами	264	125		
3.3.	за програмами тематичних постійно діючих семінарів	201	20		72
3.4.	за програмами тематичних короткострокових семінарів	1347	1186	68	819
3.5.	за програмами тренінгів	-	23	-	-
3.6.	за програмами стажування, самостійного навчання	-	-	-	-
3.7.	за програмами підготовки до участі у щорічному Всеукраїнському конкурсі «Кращий державний службовець» (II тур) (тематичні короткострокові семінари)	56	-	-	-
3.8.	за програмами спеціалізованих короткострокових навчальних курсів	480	342	-	16
3.9.	за програмами вебінарів	1284	1042	30	161

IV.	У тому числі з питань*:	-	-	-	-
4.1.	з питань ефективного урядування, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 682)	128	307	35	
4.2.	з питань вивчення положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1073)	324	55	-	137
4.3.	з питання представлення інтересів України на міжнародній арені та розвитку туризму в Україні (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 червня 2017 року № 383)	83	127	-	-
4.4.	з питань державної політики в сфері євроатлантичної інтеграції України (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 року № 308)	294	131	-	-
4.5.	з питань децентралізації фінансової системи, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року № 688)	128	307	35	
4.6.	вивчення положень Конвенції про права осіб з інвалідністю (Указ Президента України від 12 грудня 2016 року № 553)	324	55	-	137
4.7.	з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді (Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580)	81	64	-	32
4.8.	питання вивчення англійської мови (Указ Президента України від 16 листопада 2015 року № 641)	250	38	-	-
4.9.	з питань організації та здійснення закупівель (Закон України від 25 грудня 2015 року № 922 «Про публічні закупівлі»)	26	114	-	-
4.10.	з питань організації та проведення процедур закупівлі (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 175)	12	63	-	-
4.11.	розвиток громадянських компетентностей у державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування	398	384	18	258
4.12.	з питань захисту персональних даних (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393)	131	51	-	-
4.12.1	з питань протидії дискримінації (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393)	866	380	-	-
4.13.	з питань інноваційного розвитку (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 червня 2015 року № 575)	105	295	-	53
4.14.	з питань розвитку міжмуніципального співробітництва (Доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 02 липня 2015 року № 04-14/9-3399)	557	853	44	319
4.15.	з питань впровадження законодавства у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 227)	381	77	-	-
4.16.	з питань запобігання та протидії корупції (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847)	1739	654	-	15
4.16.1	з питань взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю в процесі формування та	419	526	30	120

	реалізації державної політики, в тому числі на регіональному рівні (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847)				
4.17.	з питань вивчення положень Європейської хартії місцевого самоврядування (Доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства України від 29 квітня 2014 року № 13770/1/1-14)	264	125	-	-
4.18.	з питань впровадження електронного урядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 1072)	916	603	23	8
4.19.	з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2013 року № 717)	312	91	-	23
4.20.	з питань детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 березня 2010 року № 359)	173	53	-	-
4.21.	з питань запобігання і протидії проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 липня 2011 року № 642)	1739	654	-	15
4.22.	з питань навчання адміністраторів центрів надання адміністративних послуг (Доручення Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2012 року № 48689/1/1-12)	73	27	-	-
4.23.	з питань протидії торгівлі людьми (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 111)	150	43	-	22
4.24.	з питань запобігання корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (Доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра культури України від 28 січня 2015 року № 39774/9/1-14)	1739	654	-	15
4.25.	з питань формування та виконання місцевих бюджетів, здійснення контролю за дотриманням вимог бюджетного законодавства (Доручення Прем'єр-міністра України від 26 листопада 2013 року № 44613/1/1-13)	128	307	-	-
	інші пріоритетні напрями навчання у навчальному закладі:	-	-	-	-
	реформування системи цивільного захисту в умовах децентралізації та розвиток місцевої пожежної охорони. Спеціальна підготовка працівників місцевої пожежної охорони та членів добровільної пожежної охорони	-	-	-	159
	питання охорони навколишнього природного середовища	47	279	-	5
	безпекова політика держави, питання щодо захисту України, зміцнення її обороноздатності	111	95	-	-
	стратегічне управління та проектний менеджмент	35	185	34	40
	актуальні питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Особливості регіонального розвитку в умовах децентралізації	203	260	5	44

* В рамках навчання державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, працівників підприємств, установ і організацій за професійними програмами, програмами тематичних семінарів та спеціалізованих короткострокових навчальних курсів відповідно до планів-графіків підвищення кваліфікації на 2017 рік.

Навчально-методичні матеріали, розроблені Полтавським обласним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій за 2017 рік

**Навчальні програми за основними видами підвищення кваліфікації
(назва та категорія слухачів):**

I. З питань державного управління

1. «Стратегічне управління та проектний менеджмент в органах влади» для державних службовців органів виконавчої влади;
2. «Етичні засади державної служби. Антикорупційна політика держави. Протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації;
3. «Громадянське суспільство в Україні. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з громадськістю» для державних службовців;
4. «Правові основи діяльності органів влади. Комунікативна компетентність державних службовців» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації-учасників щорічного Всеукраїнського конкурсу «Кращий державний службовець»;
5. Програма тематичного короткострокового семінару для державних службовців апарату, структурних підрозділів облдержадміністрації-учасників II туру Всеукраїнського конкурсу «Кращий державний службовець»;
6. «Реалізація державної сімейної політики» (з актуальних питань організації відпочинку та оздоровлення дітей) для державних службовців, працівників районних державних адміністрацій, до повноважень яких належать питання сімейної та гендерної політики;
7. «Актуальні питання реалізації державної політики у галузі архівної справи»;
8. «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Практичні аспекти виконання Закону України. «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Дотримання правил ведення військового обліку громадян України». для державних службовців, працівників апаратів та структурних підрозділів облдержадміністрації, райдержадміністрацій, відповідальних за мобілізаційну роботу та ведення обліку військовозобов'язаних;
9. «Інноваційно-інвестиційна політика України в умовах інтеграції до ЄС» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації;
10. «Організація роботи і з зверненнями громадян в органах влади» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації;
11. «Соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації;
12. «Відкритість та прозорість органів державної влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації» для державних службовців, працівників апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації, райдержадміністрацій,

які відповідають за оприлюднення публічної інформації на офіційних сайтах органів влади»;

13. «Популяризація України та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації;

14. Програма тематичного короткострокового семінару з питань запобігання та протидії корупції на державній службі для державних службовців Головного управління Державної казначейської служби України у Полтавській області;

15. Програма тематичного короткострокового семінару з питань запобігання та протидії корупції на державній службі (для державних службовців Управлінь Державної казначейської служби України в районах Полтавської області);

16. Програма тематичного короткострокового семінару з питань запобігання та протидії корупції на державній службі (для державних службовців Управлінь Державної казначейської служби України в районах Полтавської області);

17. «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» для державних службовців апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації.

II. З інших питань

1. «Стратегічне управління та проектний менеджмент в органах влади» для посадових осіб органів місцевого самоврядування;

2. «Здійснення нотаріальних дій. Реалізація і захист прав і свобод людини і громадянина у місцевому самоврядуванні» для посадових осіб виконавчих апаратів місцевих рад, секретарів сільських, селищних рад;

3. «Актуальні питання реалізації державної кадрової та антикорупційної політики» для начальників, спеціалістів відділів організаційно-кадрової роботи апаратів райдержадміністрацій, працівників кадрових служб структурних підрозділів облдержадміністрації;

4. «Стратегічне планування розвитку громад, залучення інвестицій та налагодження співпраці з бізнес-структурами з урахуванням європейського досвіду» для посадових осіб виконавчих комітетів місцевих рад, голів об'єднаних територіальних громад, сільських, селищних голів;

5. «Актуальні питання організаційно-розпорядчої роботи в органах виконавчої влади» для начальників, спеціалістів відділів організаційно-кадрової роботи райдержадміністрацій, відповідальні за організаційну роботу;

6. «Державна політика та нормативне регулювання у сфері надання адміністративних послуг» для державних службовців апаратів райдержадміністрацій, міськрайвиконкомів, до повноважень яких належать питання надання адміністративних послуг, працівників центрів надання адміністративних послуг, ОТГ;

7. «Управління проектами. Проектний підхід в публічному управлінні» для працівників структурних підрозділів виконавчого комітету Полтавської міської ради;

8. «Реалізація державної сімейної політики» (з актуальних питань організації відпочинку та оздоровлення дітей) для державних службовців, працівників

- районних державних адміністрацій, до повноважень яких належать питання сімейної та гендерної політики;
9. «Актуальні питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Особливості регіонального розвитку в умовах децентралізації влади» для посадових осіб органів місцевого самоврядування;
 10. «Актуальні питання управління комунальною власністю територіальних громад» для посадових осіб органів місцевого самоврядування;
 11. «Пріоритетні напрями безпекової політики України. Практичні аспекти виконання Закону України. «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Дотримання правил ведення військового обліку громадян України». для посадових осіб місцевих рад, відповідальних за мобілізаційну роботу та ведення обліку військовозобов'язаних;
 12. «Актуальні питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Особливості регіонального розвитку в умовах децентралізації влади» для посадових осіб органів місцевого самоврядування;
 13. «Ефективне врядування, зміцнення матеріальної та фінансової системи місцевого самоврядування» для керівників фінансових відділів ОТГ;
 14. «Стратегічні пріоритети розвитку України в контексті реалізації програми «Стратегія реформ «Україна-2020» (земельна реформа) для посадових осіб органів місцевого самоврядування;
 15. «Стратегічні пріоритети розвитку України в контексті реалізації програми «Стратегія реформ» Україна-2020». Сучасні підходи до управління професійно-технічним навчальним закладом»;
 16. «Програма спеціалізованого короткострокового навчального курсу з дистанційною складовою Реформування системи цивільного захисту в умовах децентралізації та розвиток місцевої пожежної охорони»;
 17. «Децентралізація фінансової системи. Зміцнення матеріальної та фінансової системи місцевого самоврядування. Протидія корупції в органах місцевого самоврядування»;
 18. «Організація бюджетного планування в новостворених об'єднаних територіальних громадах» для керівників фінансових відділів ОТГ;
 19. «Управління твердими побутовими відходами як складова муніципального менеджменту для посадових осіб органів місцевого самоврядування»;
 20. «Особливості регіонального розвитку в умовах децентралізації влади. Актуальні питання розвитку громад» для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, посадовців ОТГ.

Підручники і навчальні посібники (назва та автор):

1. Міжмуніципальне співробітництво: вітчизняний та зарубіжний досвід. Навчально-практичний посібник. За заг. редакцією Толкованов В.В., Журавель Т.В., Осипенко Н.М. - Київ.2017.- с. 200;
2. Англійська мова для публічних службовців. Навчальний посібник. Панасенко Є.О. - Полтава-2017- с.37;

3. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво (міжмуніципальне співробітництво-ММС). Методичні матеріали дистанційного навчального курсу для посадових осіб органів місцевого самоврядування. Толкованов В.В., Дорошенко Л.В.- Полтава.-2017. с .84.

Інші навчально-методичні матеріали.

1. Антикорупційна політика держави. Лобач К.В. – Полтава - 2017.- с. 24;
2. Децентралізація влади в Україні та підвищення правової спроможності територіальних громад. Лахижа М.І., Черчатий О.І., Клименко І.В. Полтава, 2017. – с.38;
3. Організація роботи із зверненнями громадян на рівні місцевих органів державної виконавчої влади. Балагура В.В. – Полтава. 2017.- с. 10;
4. Співпраця територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС). Толкованов В.В., Дорошенко Л.В. – Полтава. 2017. - с.84;
5. Публічне управління в Україні: стан та напрями розвитку. Лахижа М.І., Черчатий О.І., Клименко І.В. – Полтава. 2017. – с.32;
6. Англійська мова професійного спрямування. Панасенко Є.О. – Полтава. 2017- с.38;
7. Англійськомовний професійний лексикон для публічних управлінців в Україні. Панасенко Є.О –Полтава – 2017. - с.18;
8. Особливості електронного урядування. Беньковський С.Б. – Полтава - 2017.- с. 16;
9. Сучасні технології управління персоналом. Цикозіна В.І.- Полтава – 2017 - с.20;
10. Пріоритетні напрями безпекової політики України. Каплатий С.М.- Полтава. 2017. – с.26;
11. Відкритість та прозорість органів державної влади в контексті законодавства про доступ до публічної інформації. Кульчій І.О., Ступенко С.Г.- Полтава. – 2017.- с.27;
12. Методичні матеріали з питань підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Ступенко С.Г. - Полтава. – 2017. - с. 19;
13. Професійне вигорання: причини виникнення та напрями усунення. Степанова Л.В., Захарова Н.М. – Полтава. – 2017. - с.13;
14. Конфлікт інтересів: що потрібно знати? Ступенко С.Г. – Полтава. – 2017 - с.14;
15. Стресостійкість. Управління стресами. Московченко А.А., Захарова Н.М. - Полтава.- 2017. – с.20.